

8. SOCIOEKONOMICKÉ ASPEKTY ROZVOJE CESTOVNÍHO RUCHU V JIZERSKÝCH HORÁCH

Zpracoval Mgr. Petr Brož.

Cestovní ruch (dále jen CR) je všeobecně vnímán jako odvětví s velkým ekonomickým přínosem a nízkými negativními dopady na fyzické i sociální prostředí regionu či obce. V globálních statistikách lze najít impozantní růstové trendy v příjmech, podílu na HDP i zaměstnanosti.

Tradiční pohled ovšem příliš nereflektuje negativní dopady dynamického vývoje. Růstový trend je všeobecný, v ČR se vývoj po roce 1990 výrazným způsobem urychlil. V roce 2004 Česká centrála cestovního ruchu (ČCCR) uvádí, že odvětví CR se v ČR podílelo cca 3,7 % na celkové zaměstnanosti, 3,9 % na HDP.

8. 1. PROMĚNY CESTOVNÍHO RUCHU PO ROCE 1990

Rizika dynamického vývoje po roce 1990 vycházejí ze skutečnosti, že lokalizační předpoklady (tj. přírodní a kulturně-historické podmínky pro CR) zůstávají víceméně konstantní, požadavky na předpoklady realizační (tj. „měkká a tvrdá“ infrastruktura) se ovšem se vzrůstající návštěvností značně navyšují. Zvýrazňují se tak ekologické dopady (tzv. selektivní předpoklady), které v konečném důsledku snižují rekreační hodnotu území, čemuž odpovídá i posun ve formách CR.

Formy cestovního ruchu

Z hlediska forem cestovního ruchu jsou Jizerské hory typickou oblastí s dominancí sportovně – turistických aktivit. Po roce 1990 došlo k poklesu „klasických“ rekreačních pobytů, které byly ve velké míře organizovány prostřednictvím podnikových rekreačních zařízení a snížila se i atraktivita individuálních pobytů ve vlastních rekreačních zařízeních. Formy CR tak mají v současnosti podstatně častěji podobu „tvrdého“ sportovního vyžití, což je spojeno s životním stylem a vyšší životní úrovní, tzn. mimo jiné i dostupností sportovního vybavení.

Pro Jizerské hory to nejviditelněji znamená rozvoj běžeckého a sjezdového lyžování a cyklistiky. Krátký, intenzivní pobyt s cílem sportovního vyžití je na jedné straně nejnáročnější na zatížení území, na druhé straně se stal *de facto* nejdostupnější formou relaxace, protože spíše než materiální vybavení je problémem všeobecný nedostatek času, případně režijní náklady na delší pobyt. To samo o sobě přispívá k prohlubování trendu, který negativně ovlivňuje přírodní prostředí (krajina jako tělocvična) i socioekonomické přínosy (obyvatelé území jsou spíše „diváky“ než účastníky turistického boomu jako ekonomického odvětví). Proto je, jak z hlediska ekologických, tak i z hlediska sociálních a ekonomických aspektů žádoucí podporovat kvalitativní formy růstu CR.

Přeshraniční vazby

Pro cestovní ruch v Jizerských horách jsou podstatné přeshraniční vazby. Hlavními centry polské části Jizerských hor jsou Swieradow Zdrój a Czernawa Zdrój. Z hlediska celého vojvodství Jelení Góry ale koncentrace CR směřuje dominantně do prostoru severních svahů Krkonoš a západní příhraniční část polských Jizerských hor je, až na zmiňovaná střediska, pro CR poměrně nevýznamná. V posledních letech byly otevřeny nové hraniční přechody pro pěší (cyklisty a lyžaře) na Smrku a Jizerce a pro automobilovou dopravu Nové město p/S - Czernawa Zdrój (v roce 2003 evidováno na příjezdu 127 tisíc osob). To rozšiřuje územní potenciál pro aktivity CR. Z hlediska praktických dopadů to má ovšem velmi omezený vliv na největší složku CR – příliv jednodenní návštěvníků z Liberecko-jablonecké aglomerace. Větší dopady má z hlediska návštěvnosti blízkost hranic s Německem, odkud tradičně pramení největší příliv zahraničních návštěvníků.

Problémové okruhy k diskusi a dalšímu sledování

- Evidence a podchycení krátkodobé návštěvnosti obecně – rozsah, rizika a problémy hlavních zatížených lokalit (statistika veřejné dopravy, parkování).
- Význam Jizerských hor jako oblasti krátkodobé rekreace pro obyvatele Liberecko-jablonecké aglomerace – podíl „místních“ obyvatel na návštěvnosti.
- Klasifikace rozvojových záměrů ve vztahu k formám CR.
- Opatření pro usměrňování sportovně-turistických forem CR - pozitivní i restriktivní regulace jednodenních návštěvníků.
- Význam a dopady přeshraničních vazeb.

8. 2. PROFIL NÁVŠTĚVNÍKA

Důležitou roli v úvahách o rozvoji a dopadech cestovního ruchu v daném regionu by měl zaujímat charakter návštěvníků, často zpracovaný do podoby tzn. profilu typického návštěvníka. Podle statistik MMR a ČCCR docházelo v posledních letech na celostátní úrovni ke stagnaci počtu zahraničních návštěvníků i devizových příjmů. Na druhou stranu se zvyšoval zájem o tuzemský CR. V roce 2004 se tento trend obrátil, zlom nastal zejména ve zvýšení počtu zahraničních návštěvníků a s tím souvisejících devizových příjmů. Situace v Libereckém kraji je v tomto směru dlouhodobě poměrně stabilní a v meziokresním srovnání se okresy Liberec a Jablonec n/N vyznačují nadprůměrným podílem zahraničních návštěvníků.

Podle zjištění společnosti GaREP v Libereckém kraji obecně převažuje klientela méně movitá, která preferuje ubytování v levnějších zařízeních – především v kempech a penzionech, pobyty nezajišťuje přes cestovní kanceláře a upřednostňuje polopenzi nebo vlastní vaření. Z hlediska skladby převažují tuzemští hosté (cca 70%), především se jedná o rodiny s dětmi. Ze zahraničních návštěvníků jsou nejvíce zastoupeni návštěvníci z Německa, významný je podíl návštěvníků z Nizozemska, Polska a Belgie.

Průměrná délka pobytu se v posledních letech zvýšila. Jedná se ovšem o statistiky vycházející z údajů o ubytovaných návštěvnících, tzn. že při výraznějších podílech jednodenních turistů má tento údaj z hlediska dopadů omezenou vypovídací schopnost.

Problémové okruhy k diskusi a dalšímu sledování

- Současný versus žádoucí profil návštěvníka.
- Způsob propagace CR k cílovým skupinám klientů a provázanost na osvětu.
- Diversifikace klientely z hlediska národnostní příslušnosti, ekonomických skupin.

8. 3. ANALÝZA UBYTOVACÍCH KAPACIT A DOPROVODNÝCH SLUŽEB

Podle průzkumů zpracovatele Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje (GaREP, 2002) a statistik ČSÚ patří Liberecký kraj v rámci ČR mezi regiony s nejširší nabídkou základních služeb cestovního ruchu, tj. ubytování a stravování. Velká část celkových ubytovacích kapacit (podle různých zdrojů cca 40 - 50 % kapacity kraje) je přitom vázána právě na oblast Jizerských hor a zázemí. Dominantní podíl mají hlavní horská střediska Albrechtice v Jizerských horách, Bedřichov, Desná, Janov nad Nisou, Josefův Důl, Kořenov, Lučany nad Nisou, Tanvald - celkem 61 % lůžkových kapacit Jizerských hor a města Liberec a Jablonec nad Nisou - téměř 28 %.

Z hlediska struktury hromadných ubytovacích zařízení mají nejvýraznější zastoupení penziony, které často vznikaly transformací dřívějších podnikových rekreačních objektů. Ubytovací zařízení pro náročnější zahraniční klientelu chybí. Velké zastoupení mají i objekty individuální rekreace a ubytovací kapacity v soukromí.

Podchycení dlouhodobého vývoje ubytovacích kapacit v Jizerských horách naráží na metodické problémy, zejména z hlediska srovnatelnosti metodiky získávání dat a rovněž z důvodu srovnatelnosti územních jednotek, způsobené změnami ve vymezení obcí. Proto následující tabulka uvádí údaje o vývoji počtu obyvatel a lůžkových kapacit mezi lety 1970 – 2000 za vybrané obce.

Vývoj počtu obyvatel a počtu lůžek ve vybraných obcích

Obec	počet oby 1970	počet oby 2001	rozdíl počtu ob. abs.	v %	poč. lůžek 1970	poč. lůžek 2001	rozdíl lůžkové kapacity abs.	v %
Obce na území CHKO								
Albrechtice v JH	494	329	-165	-33,4	2304	1905	-399	-17,3
Bedřichov	177	239	62	35,0	2187	2300	113	5,2
Bílý Potok	870	623	-247	-28,4	531	646	115	21,7
Hejnice	2057	2704	647	31,5	521	810	289	55,5
Janov n/N	1542	1143	-399	-25,9	3345	3635	290	8,7
Josefův Důl	1437	990	-447	-31,1	3328	3117	-211	-6,3
Nová Ves	859	609	-250	-29,1	911	1039	128	14,1
Oldřichov v Hájích	680	454	-226	-33,2	267	501	234	87,6
Obce na území CHKO – částečně								
Kořenov	1512	1028	-484	-32,0	2909	4376	1467	50,4
Lázně Libverda	450	456	6	1,3	338	724	386	114,2
Lučany n/N	1893	1573	-320	-16,9	2336	2097	-239	-10,2
Mníšek	1085	1063	-22	-2,0	731	782	51	7,0
Nové město p/S	3442	4018	576	16,7	254	856	602	237,0
Raspenava	3106	2847	-259	-8,3	289	695	406	140,5
Smržovka + Jiřetín p/Bukovou	4217	4086	-131	-3,1	1299	2046	747	57,5
Tanvald	6168	7001	833	13,5	1286	1829	543	42,2
Zlatá Olešnice	705	531	-174	-24,7	304	757	453	149,0

Zdroje dat: Urbanistická studie Jizerské hory, Koncept ÚP VÚC Libereckého kraje, GaREP, ČSÚ

Z výše uvedených důvodů byly sloučeny údaje za Smržovku s Jiřetínem p/Bukovou a z tabulky vyloučeny následující obce, které jsou uvedené s počtem obyvatel a počtem lůžkových kapacit v roce 2001: Desná (3549 obyvatel/2392 lůžek), Děčichov (590/288), Frýdlant v Čechách (7514/671), Jablonec nad Nisou (45266/2349), Liberec (99102/6071), Paseky nad Jizerou (256/983), Vysoké nad Jizerou (1353/1953).

I přes omezenou srovnatelnost dat jsou zřejmé některé trendy:

- Až na výjimky došlo v daném období k růstu počtu lůžkových kapacit ve všech obcích. Výjimkami jsou obce Josefův Důl, Lučany nad Nisou, Albrechtice v JH.
- S výjimkou Bedřichova (který zaznamenal výjimečný, více než třetinový nárůst počtu obyvatel) došlo ve všech ostatních obcích ve sledovaném období 1970 – 2001 ke zvýšení poměru lůžkových kapacit k počtu trvale bydlících obyvatel, což dokazuje významné posilování rekreačních funkcí území, nicméně nevypovídá o situaci celkového socioekonomického rozvoje obcí (viz dále).
- V hlavních centrech Kořenov a Vysoké nad Jizerou, na pomezí Jizerských hor a Krkonoš, a Bedřichov a Janov nad Nisou, jako hlavního nástupního prostoru z Liberecko-jablonecké aglomerace, překračují ubytovací kapacity počet trvale bydlících občanů několikanásobně, nejvíce v Bedřichově a to téměř 10x. Výjimkou jsou Hejnice, nástupní bod pro severní stranu Jizerských hor. Všechna tato střediska ale ve sledovaném období své ubytovací kapacity navýšila.
- Koncentrace lůžek v hlavních střediscích přetrvává, aktivity cestovního ruchu se ovšem v posledních 30-ti letech zřetelně rozšiřují i do dalších obcí, což dokládá nadprůměrný růst

ubytovacích kapacit mimo tradiční střediska.

- Ve většině obcí se mezi lety 1970 – 2003 snížil počet obyvatel, nicméně v Bedřichově, Hejnicích, Tanvaldě, Desné a Novém městě pod Smrkem se počet obyvatel zvýšil. Pro vývoj počtu obyvatel v obci není rozvoj cestovního ruchu natolik důležitým faktorem, aby převážil ostatní socioekonomické aspekty ve své komplexní a obecnější podobě. Naopak propad počtu některých obcí je hluboký (u 8 z 16 obcí uvedených v tabulce to bylo více než 25 %), což naznačuje, že cestovní ruch sám o sobě rozvoj obce nespasí.

Do středisek s největší koncentrací ubytovacích kapacit je rovněž soustředěna převážná část sportovně-rekreačního vybavení sezónního charakteru. Z hlediska nabídky pro zimní sporty je na území kraje několik poměrně dobře vybavených středisek a síť udržovaných lyžařských tras, v letním období jsou dobré podmínky zejména pro cykloturistiku. V posledních letech se rozšiřuje síť občerstvení a dalších služeb zaměřených na podporu turistiky (půjčovny sportovního vybavení, tenisové kurty, masáže, bowling, informační střediska apod.). Širší vybavenost doplňkovými nebo specializovanými službami je soustředěna pouze v Liberci a Jablonci n/N. Tato centra také zcela dominují co se týče alternativních možností trávení volného času při nepříznivém počasí.

Výrazným specifickým Jizerských hor je to, že se jedná o rekreační zázemí Liberecko-jablonecké aglomerace, navíc v její bezprostřední návaznosti a snadnou dopravní dostupností. To zásadním způsobem zvyšuje návštěvnost a tedy i zatížení území. Hlavní nástupní centrum Bedřichov je propojen městskou hromadnou dopravou z Jablonce nad Nisou, v hlavní sezóně v intervalu 1-2 spoje za hodinu. Stejně tak propojení s Libercem zajišťované ČSAD je na velmi dobré úrovni, v hlavní zimní sezóně je spojení zajišťováno kyvadlovou dopravou, v letě 4-5x denně. Na trasách Liberec – Bedřichov a Jablonec – Bedřichov je navíc od dubna do října provozována linka cyklobusu – podle období a dnů v týdnu 1 – 3x denně. Příliv jednodenních turistů je proto jak z hlediska objemu, tak i z hlediska dominujících toků a lokalit koncentrace turistů, hlavním faktorem zatížení území.

Problémové okruhy k diskusi a dalšímu sledování

- Kvalita služeb obecně a kvalitativní parametry ubytovacích kapacit.
- Nabídka produktů pozitivně formující kvalitativní rozvoj CR v šetrných formách.
- Vypovídací schopnost statistik o lůžkových kapacitách.

8. 4. SOCIOEKONOMICKÉ PŘÍNOSY A DOPADY CESTOVNÍHO RUCHU

Analýza socioekonomických přínosů a dopadů CR je spojena s otázkami vymezení aktivit cestovního ruchu: co lze ještě počítat za příjem z cestovního ruchu a co je už „běžné“ využívání služeb v obci, jaké investice jsou dominantně svázané s potřebami CR a co je naproti tomu místní standard.

Rozvoj CR je obecně většinou chápán nekonfliktně a jako zaručená cesta k ekonomické prosperitě. Zvýšené náklady na veřejnou infrastrukturu jsou opomíjeny, investice nejsou konfrontovány s efektivitou záměrů z jiných odvětví a přínosy brány jako samozřejmé. Obecné statistiky vykazující dynamický rozvoj CR jsou ovšem zkreslené dominujícími oblastmi a lokalitami, a to jak v nadnárodním tak i regionálním měřítku.

Otázkou je také podchycení příjmů z cestovního ruchu. V rámci celostátní koncepce rozvoje cestovního ruchu je proto jednou z důležitých priorit zřízení tzv. satelitního účtu cestovního ruchu, který by ve své ideální finální podobě měl fungovat i na úrovni regionů.

Dopady CR lze rozdělit na 3 sféry: dopady na podnikatelskou sféru, dopady na veřejné rozpočty a dopady na kvalitu života místních komunit.

Dopady na podnikatelskou sféru

Dopady rozvoje CR na podnikatelskou sféru jsou neutrální až pozitivní. Vedle přímých poskytovatelů služeb pro turisty mohou z CR profitovat i živnostníci s dalšími službami – návštěvníci zvyšují počet uživatelů území a okruh multiplikačních elementů, takže do jisté míry zvyšují i poptávku po službách.

Z tohoto hlediska by bylo prospěšné vymezení potenciálu jednotlivých služeb pro poptávku návštěvníků.

Významným faktorem pro spotřebu místních služeb je bezesporu průměrná délka pobytu návštěvníků. Z analýz je ovšem patrné, že dominující je 1 denní návštěvnost z Liberecko-jablonecké aglomerace, což omezuje využití služeb zejména na sportovní a občerstvovací zázemí.

Potenciální podklady pro hodnocení přínosů z CR v této úrovni:

- pobytové poplatky
- průměrná délka pobytu
- výběrová šetření o struktuře a objemu výdajů turistů

Dopady na veřejné rozpočty

Ekonomický přínos CR pro obecní rozpočty je častým argument pro podporu a realizaci projektů. Většina příjmů z CR přitéká do obecních rozpočtů zprostředkovaně z podnikatelské sféry ve formě odváděných daní a ve formě poplatků, které stanovuje obecní zastupitelstvo, ale vybírá podnikatelský subjekt.

Přímé příjmy se zřejmou vazbou na cestovní ruch:

- Poplatky z ubytovací kapacity.
- Poplatky za lázeňský nebo rekreační pobyt.
- Poplatek za užívání veřejného prostranství.
- Příjmy z „komerčních“ aktivit samospráv - v rozpočtu se promítá do nedaňových příjmů, ale není odděleno, takže lze blíže specifikovat pouze na základě poskytnutých informací od obcí.

Nepřímé příjmy (prostřednictvím tzv. sdílených daní, kde nelze specificky oddělit příjmy z cestovního ruchu):

- Daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti (DPFOZČ):
1,5 % celostátního výnosu je přerozdělováno obcím podle počtu evidovaných zaměstnanců pracujících v místě. Alokace této daně byla zamýšlena jako motivační prvek pro podporu rozvoje pracovních míst v obcích, praktický dopad je ovšem zanedbatelný – cca 360 Kč ročně na 1 zaměstnance s výkonem práce v obci.
- Daň z příjmů fyzických osob z podnikání (DPFOP):
30 % jde obci podle bydliště podnikatele, do roku 2000 to bylo 100 %. Často je klíčovým problémem právě bydliště podnikatele, protože vlastníky mnohých rekreačních objektů nejsou místní občané. V těchto případech je DPFOP odváděna mimo obec/místa tvorby příjmu.

Problémem alokace sdílených daní je nízká míra uplatnění principu zásluhovosti. Obce tak spolu se zmiňovaným problémem vazby na místo tvorby příjmu ztrácí podstatnou část příjmů jak z cestovního ruchu tak i z ostatních podnikatelských aktivit v obci. Tento problém je identifikován i v Koncepci státní politiky cestovního ruchu v ČR na období 2002 – 2007. Jedním z námětů tohoto dokumentu je i právní úprava alokace daňového odvodu do místa reálného podnikání. Z hlediska úvah Ministerstva financí ČR není ale radikálnější reforma financování samospráv v tomto směru aktuální.

Některé obce vyvíjejí i podnikatelské aktivity ve sféře CR, nicméně problematičnost tohoto přístupu dokazuje např. situace v Rokytnici nad Jizerou, kde investice obce do nové lanovky stála na počátku finančního bankrotu obce.

Obce se zpravidla výraznou měrou podílejí i na nákladech zajišťujících zprostředkovaně nebo přímo služby, které v převážné míře slouží turistům, tzn. že vedle příjmů je třeba vyhodnocovat i výdaje obcí na CR. Příkladem Jizerských hor je financování úprav lyžařské magistrály v zimním období. Také výdaje lze z hlediska svého hlavního účelu rozdělit na přímé a nepřímé.

Přímé výdaje se zřejmou vazbou na cestovní ruch:

- Investice a provoz produktů CR.

- Marketingová a informační podpora.
- Zajišťování standardu pro kapacity uživatelů území vyšší než je počet stálých obyvatel.

Nepřímé výdaje s hlavním účelem mimo oblasti CR:

- Infrastruktura v obci budovaná pro místní občany. Vzhledem k tomu, že velká část veřejných služeb se vyznačuje tzv. nedělitelností spotřeby, nelze velkou část služeb prakticky zpoplatnit. Nezpoplatněné veřejné služby jsou proto automaticky „zdarma“ využívány i návštěvníky území, ačkoli intenzita využívání je dána zejména návštěvníky. Příkladem mohou být místní komunikace, jejichž údržba a opravy se podstatně zvyšují v závislosti na intenzitě užívání, tj. návštěvnosti.

Samostatnou problematikou je otázka chalupářů. Chalupáři spotřebovávají veřejné služby, ale nejsou obyvateli obce, což je v současném systému rozpočtového určení daní (viz zákon č. 243/2000 Sb.) dominujícím kritériem pro alokaci daňových příjmů.

Potenciální podklady pro hodnocení přínosů pro veřejné rozpočty:

pobytové poplatky

DPFOP, DPFOZČ

nedaňové příjmy a výdaje rozpočtu ve funkčním členění (kapitoly cestovní ruch)

místní šetření.

Dopady na místní komunity

Dopady na místní obyvatele jsou často chápány dohromady s dopady na podnikatelskou sféru a rozpočty samospráv. Zpravidla je to vnímáno jako rozvoj obce/regionu, ačkoli praktické dopady na život místních komunit se vyznačují mnohými specifiky a nejsou zdaleka jednoznačné.

Jedním z hlavních přínosů CR je vytváření pracovních míst. To potvrzuje i 26,3 % podíl na zaměstnanosti ve sféře pohostinství a ubytování v Bedřichově (dle výsledků SDLB 2001). Následuje skupina obcí v rozmezí 9 – 14 % podílem: Albrechtice v JH. (13,9 %), Kořenov (11,2 %), Josefův Důl (11 %) a Paseky nad Jizerou (10,9 %), Janov n/N (9,8 %). Specifickým případem je lázeňské středisko Lázně Libverda (9,3 %), Ostatních obce mají ovšem již výrazný odstup a téměř polovina obcí se pohybuje pod nebo na úrovni celorepublikového průměru, tj. je 3,7 %. Zaměstnanost v CR má navíc ve velké míře sezónní charakter, takže se často nejedná o klasická pracovní místa. Vysoký podíl na zaměstnanosti ve sféře pohostinství a ubytování není zárukou nízké míry nezaměstnanosti, i většina hlavních středisek CR vykazuje nadprůměrné hodnoty nezaměstnanosti.

Koncentrace aktivit CR také zpravidla napomáhá udržovat v obci vyšší rozsah i standard místních služeb a přispívá i k vyšší míře obslužnosti veřejnou dopravou.

Vedle zmiňovaných pozitiv ovšem představuje koncentrovaný cestovní ruch pro místní občany zátěž spojenou se ztrátou klidu a soukromí, narušováním tradičního životního stylu, zvýšeným dopravním zatížením, vyššími cenami služeb, zvýšeným rizikem krádeží apod. Typickým jevem jsou problémy s parkováním, které je často nutné řešit restriktivními opatřeními.

Negativní vývoj počtu obyvatel v mnohých obcích, které jsou chápány jako střediska CR, dokumentuje, že odvětví cestovního ruchu není v našich podmínkách schopno samostatně zajistit vysokou prosperitu regionu. Cestovní ruch je proto nutné rozvíjet v návaznosti na další odvětví (zejména zemědělství, životní prostředí, řemeslná malovýroba atd.) a v souladu s podporou celkové udržitelnosti rozvoje obcí a regionů.

Potenciální podklady pro hodnocení přínosů pro místní komunity:

počet pracovních míst v odvětví pohostinství a ubytovacích služeb

vývoj počtu obyvatel v obci, migrační saldo

výběrové šetření o spokojenosti obyvatel se životem v obci.

Problémové okruhy k diskusi a dalšímu sledování

- Odliv zisků z místa tvorby (tzn. z místa zátěže).
- Dopady zátěže na financování lokální veřejné infrastruktury.
- Nezaměstnanost a sezónnost pracovních míst.
- Rozvoj zaměstnanosti v doplňkových službách.
- Regulace turistických aktivit ve prospěch místních obyvatel.
- Hodnocení přínosů z CR, zejména ve vztahu k účelnosti a efektivitě výdajů.
- Mezisektorová komunikace a spolupráce na plánování i realizaci rozvojových aktivit.

ZÁVĚRY . OKRUHY PROBLÉMŮ K ŘEŠENÍ . DOPORUČENÍ

- Cestovní ruch je všeobecně vnímán jako odvětví s velkým ekonomickým přínosem a nízkými negativními dopady na fyzické i sociální prostředí regionu či obce. Tradiční pohled ovšem příliš nereflektuje negativní dopady dynamického vývoje. Růstový trend je všeobecný, v ČR se vývoj po roce 1990 výrazným způsobem urychlil. V roce 2004 Česká centrála cestovního ruchu (ČCCR) uvádí, že odvětví CR se v ČR podílelo cca 3,7 % na celkové zaměstnanosti, 3,9 % na HDP.
- Po roce 1990 došlo k výraznému posunu z hlediska forem CR. Se změnou životního stylu se posílil především význam krátkodobých, intenzivních pobytů s cílem sportovního vyžití. Příliv jednodenních turistů je proto jak z hlediska objemu, tak i z hlediska dominujících toků a lokalit koncentrace turistů, hlavním faktorem zatížení území.
- Se vzrůstající návštěvností a preferencí sportovně-turistických forem CR se zvyšují požadavky na realizační předpoklady (tj. „měkká a tvrdá“ infrastruktura). Zvýrazňují se tak ekologické dopady (tzv. selektivní předpoklady), které v konečném důsledku snižují rekreační hodnotu území, což zpětně podporuje další posun ve směru rozvoje extenzivních forem CR.
- Jak formy CR tak i charakter klientely by měly být předmětem aktivního pozitivního formování v rámci realizace rozvojových strategií. Otázkou musí být nejen to, jak současné formy a cílové skupiny klientů podporovat a usměrňovat, ale především jaké formy a klientelu CR v našem území chceme. Proto je nezbytná představa o dlouhodobém strategickém přístupu k rozvojovým aktivitám CR.
- Až na výjimky došlo od 70-tých let ve všech obcích k růstu počtu lůžkových kapacit a ke zvýšení poměru lůžkových kapacit k počtu trvale bydlících obyvatel. Koncentrace lůžek v hlavních střediscích přetrvává, aktivity cestovního ruchu se ovšem zřetelně rozšiřují i do dalších obcí, což dokládá nadprůměrný růst ubytovacích kapacit mimo tradiční střediska. Přetrvávajícím problémem často zůstává kvalita služeb respektive její ohodnocení (systém hvězdiček není dosud institucionálně garantován).
- Analýza socioekonomických přínosů a dopadů CR je spojena s otázkami vymezení aktivit cestovního ruchu: co lze ještě počítat za příjem z cestovního ruchu a co je už „běžné“ využívání služeb v obci, jaké investice jsou dominantně svázané s potřebami CR a co je naproti tomu místní standard.
- Dopady rozvoje CR na podnikatelskou sféru jsou neutrální až pozitivní. Vedle přímých poskytovatelů služeb pro turisty mohou z CR profitovat i živnostníci s dalšími službami – návštěvníci do jisté míry zvyšují poptávku. Významným faktorem pro spotřebu místních služeb je ovšem průměrná délka pobytu návštěvníků.
- Většina příjmů z CR přitéká do obecních rozpočtů zprostředkovaně z podnikatelské sféry ve formě odváděných daní z příjmů a ve formě poplatků, což naráží na problémy systému alokace daní. Obce se navíc vedle příjmů zpravidla výraznou měrou podílejí i na nákladech zajišťujících zprostředkovaně nebo přímo služby, které v převážné míře slouží turistům, tzn. že dopady CR na obecní rozpočty nemusí být zdaleka pozitivní.
- Koncentrace aktivit CR také zpravidla napomáhá udržovat v obci vyšší rozsah i standard místních služeb a přispívá i k vyšší míře obslužnosti veřejnou dopravou. Na druhou stranu koncentrovaný cestovní ruch přináší pro místní občany zátěž spojenou se ztrátou klidu a soukromí, narušováním

tradičního životního stylu, zvýšeným dopravním zatížením, vyššími cenami služeb, zvýšeným rizikem krádeží apod.

- Nadprůměrná míra nezaměstnanosti a negativní vývoj počtu obyvatel v mnohých obcích, které jsou chápány jako střediska CR, dokumentuje, že odvětví cestovního ruchu není v našich podmínkách schopno samostatně zajistit vysokou prosperitu regionu. Cestovní ruch je proto nutné rozvíjet v návaznosti na další odvětví (zejména zemědělství, životní prostředí, řemeslná malovýroba atd.) a v souladu s podporou celkové udržitelnosti rozvoje obcí a regionů.
- Při dalších statistických šetřeních doporučujeme sledovat definované problémové okruhy. Na základě uvedených potenciálních podkladů k hodnocení přínosů CR doporučujeme definovat příslušné indikátory a vytvořit ucelený systém ke sledování přínosů a dopadů CR.

Použité podklady:

- Kozlovská A.: Průzkum návštěvnosti Jizerských hor. Diplomová práce. Liberec 2002. Pedagogická fakulta TU.
- Program rozvoje cestovního ruchu Libereckého kraje. GaREP – Společnost pro regionální ekonomické poradenství. Brno 2002.
- Statistický zpravodaj ČSÚ – Krajské reprezentace Liberec, číslo 5/2005.
- Strategie regionálního rozvoje VÚSC. Liberecký kraj – I. etapa. Liberec, ARR Nisa, TU.
- Urbanistická studie Jizerské hory. Koncept. Urbanistické středisko KPÚ Ústí nad Labem. 1978.
- Územní plán Velkého územního celku Liberecké sídelní regionální aglomerace. Městské urbanistické středisko Liberec. 1984.
- http://schko.ten.cz/index_chko.htm